

njih je objavljeno poročilo z zadnjega zbora članov, zapis o dr. Branku Berčiču, prejemniku državnega odlikovanja – zlatega reda za zasluge za življenjsko delo, predstavljeni so Blaznikovi večeri v letu 2010 in novosti v zbirki Doneski ter druženje na društvenem izletu v Innichen na Južno Tirolsko. Avtorja prispevkov sta Helena Janežič in mag. Aleksander Igličar.

Na zadnjih straneh Loških razgledov je predstavljeno še nekaj knjig iz obsežne domoznanske knjižne bere za leto 2010. Izbrala, prebrala in predstavila jih je Ana Marija Miklavčič. Sledi še kronika dogodkov na Loškem, ki jo je kot vedno pripravil Franc Podnar.

Loške razglede zaključuje poglavje *OBJAVE VIROV*, kjer je objavljen šesti del srednjeveških obračunov loškega gospostva (1477–1487). Nemaške in v gotici pisane originale hrani Bavarski glavni državni arhiv v Münchnu, v transkribirani in z opombami opremljeni verziji, ki jo je pripravil dr. Matjaž Bizjak, pa so sedaj lažje dostopni širšemu krogu raziskovalcev.

Loški razgledi so tudi tokrat vsebinsko zelo raznoliki, bogato slikovno opremljeni in vabijo k branju vse, ki jih zanimata škofjeloška preteklost in sedanjost. Ob finančni podpori Občine Škofja Loka so izšli v nakladi 750 izvodov.

Judita Šega

France Štukl: Po poti kulturne dediščine. Sprehod skozi Škofjo Loko in vasi v spodnjem porečju Poljanske Sore (ur. Judita Šega). Škofja Loka, Ljubljana : Muzejsko društvo Škofja Loka, Zgodovinski arhiv Ljubljana, 2011; Loški razgledi, Doneski, 25; 206 strani.

Arhivist in umetnostni zgodovinar dr. France Štukl v predgovoru svoje nove knjige *Po poti kulturne dediščine s podnaslovom Sprehod skozi Škofjo Loko in vasi v spodnjem porečju Poljanske Sore* razkrije, da ga je že kot kratkohlačnika vedno zanimalo, kaj le je za hribi okrog Loke. Omenjeno območje je bilo tudi jedro njegove diplomske naloge o umetnostnozgodovinski topografiji sakralnih spomenikov Poljanske doline. Svojo in našo radovednost je potešil v svojih knjigah in številnih člankih, objavljenih predvsem v *Loških razgledih*, ki jih izdaja Muzejsko društvo Škofja Loka.

Ker njegova zadnja – verjamemo, da ne poslednja – knjiga teritorialno obsega območje škofjeloške mestne župnije, nas avtor najprej seznanja s cerkveno ureditvijo na Loškem od nastanka loškega gospostva leta 973, prek prve omembe loške župnije v Stari Loki leta 1074, leta 1262 prvič omenjenim mestnim vikariatom pri podružnici sv. Jakoba v Škofji Loki do leta 1804, ko je ta postal mestna župnija. Po letu 1500 so vanj verjetno že spadale podružnice, ki jih opisuje knjiga, prav tako pa tudi podružnice, ki jih viri navajajo kot podružnice v ravnini: Suha, Reteče in Godešič. Iz prazupnije Loka v Stari Loki (domačini Staro Loko še zdaj poimenujejo Fara) se je po gospostvu razvijala nadaljnja mreža župnij: v Selcih, Poljanah in Zireh. Mestni vikariat v Škofji Loki je poleg mesta in predmestij obsegal še podružnice na Sorškem polju in v spodnjem delu Poljanske doline.

V zgodovinskem pregledu mesta Škofja Loka so opisani grad, mestno obzidje, Kamniti oz. Kapucinski most, uprava gospostva, razmerja med gradom in mestom, talna razporeditev mesta, župnijska cerkev sv. Jakoba, ubožnica, šola, čas reformacije in protireformacije, klariški, zdaj uršulinski samostan in cerkev, hišna numeracija, mestna obrt, prebivalci, predmestja Karlovec, Trata, Studenec, Kapucinsko predmestje s cerkvijo sv. Ane in Novo predmestje, gospostvo Štemarje, t. i. Škofjeloški rokopis, nekaj znanih Ločanov in loških rojakov in prvi industrijski obrati. Opise duhovito dopolnjujeta hudo mušni pesmi o najbolj znanih loških jedeh v preteklosti – loški medli in loški smojki.

V neposredni bližini Škofje Loke so tri vasi: Vincarje, Puštal in Podpulfrca. Naselje Vincarje naj bi dobilo ime po vinogradih. Popisane so hiše in prebivalci, navedena so domača imena, t. i. Vincarške toplice in gostilna s kegljiščem.

Območje Puštala se je v 14. stoletju dokončno ločilo od freisinške posesti in tvorilo puštalsko gospostvo. Opisani so puštalska graščina, čas protestantizma, hišna numeracija, Hudičeva brv, lokalna in hišna imena ter gospodarske panoge, s katerimi so se preživljali Puštalci. Omenjena sta dva najbolj znana Puštalca, operni pevec in režiser Polde ter biolog in muzealec dr. Anton Polenec. Podrobneje sta opisana Kalvarija in cerkev sv. Križa na Hribcu. V nadaljevanju je popisanih 71 puštalskih hiš po starih hišnih številkah. Za vsako so navedena hišna imena, velikost posesti, katastrska občina, parcelna in urbarialna številka, številka zemljiškoknjižnega vložka, gradbeni posegi ter hišni lastniki z načinom in časom pridobitve.

Zaselek Podpulfrca, ki je sprva spadal pod Zminc, je dobil ime po stopah za izdelovanje smodnika.

Osrednji del knjige so opisi sosesk, ki so vse poimenovane po zavetnikih podružničnih cerkva. Podružnični zavetniki loške župnije so apostoli in drugi svetniki iz prvega tisočletja krščanstva. K vsaki cerkvi so spadale določene vasi, ki so sestavljale cerkveno občino, sosesko. Podružnične cerkve so pogosto zgradili prav na vrhu hribov, večkrat je bila na tem mestu že neka poganska lokacija. Poimenovane so po svetnikih: sv. Andreju, sv. Ožboltu, sv. Barbari, sv. Petru, sv. Lovrencu, sv. Florijanu, sv. Tomažu ter sv. Filipu in Jakobu. Za vsako sosesko je navedeno tudi gibanje števila hiš in prebivalcev v njih v zadnjih dvesto letih.

Sosesko sv. Andreja sestavlja le vas Sv. Andrej, v preteklosti poimenovana tudi Sv. Andrej na Koncu, Hrastnica, Sand Andree, Andrej nad Zmincem. Hiše stojijo nad Hrastniško in Bodoveljsko grapo. Vas sestavlja več predelov, zato nima pravega vaškega središča. Popisanih je 22 hiš po starih hišnih številkah. Za vsako hišo so navedena hišna imena, velikost posesti, katastrska občina, parcelna in urbarialna številka, številka zemljiškoknjižnega vložka, gradbeni posegi ter hišni lastniki z načinom in časom pridobitve. To velja tudi za opise vseh sosesk v nadaljevanju.

Središčno vlogo soseske ima poznogotska cerkev na vrhu hriba, prvič omenjena v urbarju iz leta 1501.

Tudi sosesko sv. Ožbolta sestavlja le vas Sv. Ožbolt ter predeli Hojke/Fojke in del Hrastnice. Vas je bila v preteklosti poimenovana kot Sand Oswalds z različicami in Ožbolt nad Zmincem. Popisanih je 37 hiš po starih hišnih številkah in cerkev, prvič omenjena v urbarju iz leta 1501.

Tudi v sosesko sv. Barbare spada le vas Sv.

Barbara, ki za razliko od drugih tudi po letu 1945 »ni izgubila svoje svetosti«. Obsega še predele Tošča, Osolnika, Žirovnice in Loga. Popisanih je 31 hiš po starih hišnih številkah, med katerimi sta avtorjevo pozornost pritegnila posebno Jamnikov in Osojnikov grunt. Prvi je propadel verjetno zaradi prevelikih apetitov bodočih dedičev in se je končal celo z dvojnimi umorom, drugega je pokopalo žganje. Posestvo je kupil loški notar Stevo Šink in na njem gojil srebrne lisice. Popisana je tudi cerkev, posvečena sv. Barbari, zavetnici rudarjev, saj so bili nekoč v dolini Hrastnice rudniki. Prvič je omenjena v urbarju iz leta 1501. Posebno poglavje je namenjeno dolini Hrastnice s starimi mlini in žagami.

Sosesko sv. Petra v Bodovljah sestavljajo vasi Bodovlje, Zminec in Sv. Peter v Hribih oz. Sv. Petra Hrib. Vas Bodovlje, v preteklosti poimenovana tudi Vondeul, Fundthall, Fundal, Wodobli, Wodowlje, Vodovlje, leži na začetku Poljanske doline ob stiku Poljanske Sore z Bodoveljsko grapo. Popisanih je 17 hiš po starih hišnih številkah in podružnična cerkev v dolini blizu vode. Prvič je omenjena v urbarju iz leta 1501. Vas Sv. Petra Hrib, nekoč poimenovana tudi Sct. Peter im Gebirge, Sv. Peter v Hribih, Hrib nad Zmincem, Hrib pri Zmincu, se razprostira na levem bregu Bodoveljske grape, nasproti Sv. Andreja. Popisanih je 9 hiš po starih hišnih številkah, posebno poglavje pa je namenjeno Arharjevi kapeli, ki jo je dal postaviti kmet Arhar v zahvalo, ker je srečno pregnal volka. Vas Zminec je imela v preteklosti imena Trachen, Tracheren, Traken, Smintzi in Sminitz, v vasi je popisanih 31 hiš po starih hišnih številkah.

Sosesko sv. Lovrenca sestavlja vasi Gabrovo in Breznica. Cerkev stoji zunaj obeh vasi, prislonjena ob Lovrenško goro, ker se vaščani domnevno niso mogli dogovoriti, v kateri vasi naj bi stala. Vas Gabrovo, v preteklosti poimenovana kot Zagradum, Hinterburch in Gabraui, leži na prisojnem grebenu Malega Lubnika. Popisanih je 9 hiš po starih hišnih številkah, dodani sta pripovedi o pastirju, ki je klical hudiča, in poprtnaku ter prigodnica o enem od gabrovških gospodarjev (*Gabrovo je zdrav krej, / pa ni od bolezn frej. / Frankuc, gospodar tega kraja, / po njem se pa božjast sprebaja.*) Vas Breznica je verjetno dobila ime po brezah. Zapisovali so jo tudi kot Brieznitz in Bresnicz, po drugi svetovni vojni pa so jo poimenovali Breznica pod Lubnikom. Popisanih je 24 hiš po starih hišnih številkah in cerkev.

Sosesko sv. Florijana ali sopotniško sosesko sestavljata vasi Sopotnica in Sv. Florijan. Ime Sopotnica, v preteklosti tudi Sopotnicy, Sopotnitzi, Zapetnizen, Zapotnitz in Sappotniz, izhaja od vode Sopotnice, kar naj bi bil slap. Predel je poln starožitnosti predvsem zaradi Zlate jame, kjer naj bi bila pogreznjena dva sodčka zlata. V vasi Sopotnica je popisanih 21 hiš po starih hišnih številkah in cerkev sv. Florijana, ki je ena najstarejših in naj-

večjih loških podružnic. V vasi Sv. Florijan, ki so jo po drugi svetovni vojni preimenovali v Florijan nad Zmincem, je popisanih 7 hiš po starih hišnih številkah.

V sosesko sv. Tomaža spadata vasi Brode na desnem bregu Poljanske Sore in Gabrk na levem. V Brodeh, kjer nekoč ni bilo mostu, so ljudi prenašali čez vodo šturporamo, kasneje pa prevažali z brodom. Od tod tudi imena vasi v preteklosti: Furten, Fuerten, Furtten, Wrodech. Popisanih je 18 hiš po starih hišnih številkah in zgodnjegotska cerkev sv. Tomaža apostola. V vasi Gabrk, ki se v virih omenja kot Gaberkch, Gaberk, Gaberz, Gabrou, je v letih 1929–1976 delovala nekakšna gorska šola za vasi Gabrk, Brode, Log, Staniše, Valterski Vrh, Sv. Florijan in Sopotnica. V Gabrku je popisanih 13 hiš po starih hišnih številkah.

Sosesko sv. Filipa in Jakoba sestavljajo del vasi Log, ki spada v župnijo Škofja Loka, Valterski Vrh in Staniše. Posebnost Loga je, da spada del vasi v škofjeloško župnijo in se imenuje Log, del pa v poljansko župnijo in se imenuje Na Logu. V škofjeloškem delu vasi je popisanih 24 hiš po starih hišnih številkah. Vasi Staniše lahko sledimo šele od 18. stoletja dalje, saj se je pred tem obravnavala skupaj z vasjo Sv. Petra Hrib. V njej je popisanih 9 hiš po starih hišnih številkah. Vas Valterski Vrh poimenujejo tudi Sv. Filip in Jakob v Hribih, v preteklosti tudi Balterskhiwurch. V vasi je popisanih 8 hiš po starih hišnih številkah in cerkev, ki je najbolj oddaljena podružnica loške župnije in je prvič omenjena v urbarju iz leta 1501.

Knjiga dr. Franceta Štukla Po poti kulturne dediščine s podnaslovom Sprehod skozi Škofjo Loko in vasi v spodnjem porečju Poljanske Sore je bogato opremljena s fotografijami (170), ki prikazujejo Škofjo Loko in opisane vasi, zunanjsčine in notranjsčine hiš in cerkva, listine, karte, načrte, predmete in vsakdanje življenje.

Knjigo je uredila vodja škofjeloške enote Zgodovinskega arhiva Ljubljana Judita Šega, grafično jo je oblikoval Studio Grad, izdala Muzejsko društvo Škofja Loka in Zgodovinski arhiv Ljubljana in založila Občina Škofja Loka. Izšla je kot 25. številka Doneskov Loških razgledov.

Knjiga ni zanimiva le za strokovnjake, ampak tudi za Ločane in okoličane, kar se je pokazalo že na predstavitvi v Škofji Loki v okviru Dnevoev evropske kulturne dediščine, ko je avtor podpisoval prve izvode kot takrat, ko izide prava knjižna uspešnica.

Mija Mravljica

Ladislav Hladký: Slovinsko. Stručná historie států svazek č. 67. Praha : Nakladatelství Libri, 2010, 190 strani.

Zgodovinar Ladislav Hladký se že dobri dve desetletji v svojem znanstvenem delu posveča tudi zgodovini Slovencev in o tej temi predava na Filozofski fakulteti Masarykove univerze v Brnu in na Filozofski fakulteti Univerze v Pardubicah. Knjiga, ki jo je izdal, obsega vsega 190 strani, vendar pa je na tem omejenem obsegu lepo podan pregled zgodovine slovenskega naroda. Brez olepšav in opravičevanja spremlja razvoj zgodovine slovenskega naroda od Karantanije do leta 2009. Omeniti velja, da je to prvi tak pregled napisan v češčini. Knjiga je vredna branja, ker podaja pogled na naše razmere z neke distance in se zato ne zapleta v nepotrebne podrobnosti, ki nas marsikdaj ovirajo pri jasnem pogledu na lastno zgodovino. Pohvalno je, da ohranja avtor to distanco tudi tedaj, ko primerja dogajanja v slovenskem prostoru z dogajanjem na Češkem. Ker je delo pisano za tuje, češke, bralce, je najprej v uvodu predstavljena geografska lega Slovenije, njeno prebivalstvo, njeni sosede; da bi deželo in njene prebivalce čim bolj približal možnim bralcem, se pogosto poslužuje primerjav z razmerami na Češkem, tako glede velikosti kot tudi glede nekaterih sosedov. To nevsiljivo primerjavo ohranja skozi celoten opis.

Uvodnemu delu sledijo poglavja, ki opisujejo zgodovino slovenskega prostora od železne dobe do leta 2009. Snov je dokaj enakomerno razdeljena na 12 poglavij, ki so razdeljena še na podpoglavja.

V prvem poglavju opisuje zgodovino slovenskega prostora od železne dobe, preko Keltov do Rimljanov in pomembnih dogodkov v njihovem času. Opisane so značilnosti tedanjih mest (in navedena tudi sedanja slovenska imena zanje), cest in gospodarstva. Sledi opis vdorov barbarov in sprememb, ki so jih povzročili. Nato opisuje dogajanja po premiku Langobardov: prihod Slovanov in propad starokrščanskih škofij. V poglavju o zgodnjem in razvitem srednjem veku je pregledno strnjeno dogajanje in razvoj na slovenskem ozemlju od oblikovanja Karantanije do nastajanja dinastičnih teritorijev. Predstavljena je prehodna in neuspešna zasedba naših dežel s strani češkega kralja Otokarja II. Přemysla, povezave Celjskih s Sigismundom Luksemburškim in končno prevzem njihove posesti s strani Habsburžanov. Naslednje poglavje je posvečeno humanizmu, reformaciji, protireformaciji in baroku na Slovenskem. Zajema opis turških vdorov, čas kmečkih uporov, pojav humanizma in reformacije, pomen Primoža Trubarja in njegovih tovarišev in nato pojav protireformacije ter baroka. Poglavje z naslovom Začetki oblikovanja slovenskega